

13. BÖLÜM
MÜZELERİN İŞLEVLERİ, GÖREVLERİ,
FİZİKİ YAPI, UYGULAMALAR
VE DEĞERLENDİRMELER

EĞİTİM AMAÇLARI İÇİNDEKİ İBRAHİM İÇİNDİR

Antik çağdan günümüze eserlerin çoğalması, elenerek, değerlendirilerek sınıflandırılması sonucu eski eserlere yönelen bireysel ilgi toplum yararına müzelerin oluşmasına neden olmuştur. Zaman içinde müzeler eserleri toplamak, belgelemek ve sergilemek amaçları ile toplumun eğitilerek gelişmesi ve toplumsal değişmelerin yönlendirilmesi görevlerini de üstlenmiştir.

Müzeler ziyaretçilerini bazen şartlandırma, bazen de önderlik etmek suretiyle yönlendirip, onların öğrenme hazlarını artırma sorumluluğunu da yüklenmiştir.

Kültürel kimlik insanoğlunun en temel içgüdülerinden biridir. Bir gruba, aile, topluluk ya da ulusa ait olma fikri, II. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığını kazanan yüzden fazla devletin en çok uğraş verdiği alan olmuştur.

Farklı kültür toplulukları arasında bir ulus bilincini yaratmak önemlidir. Müzelerin bu açıdan değerlendirilmesi yeni müzecilik anlayışını doğurmuştur.

Müzelerin Görevleri

Müzeler ilk ortaya çıktıkları tarihlerde biriktirme ve toplama dışında hiçbir amaca hizmet vermemişlerdir. Zamanla toplanan bu eserlerin halka sunulması ile müzeciliğin amaç ve görevlerinde, çok çeşitliliğin ve çok boyutluluğun ilk adımları atılmaya başlanmıştır. Toplanan objelerin çoğalması ile bu eserlerin depolanması, korunması, belgelenmesi gibi yeni işler ortaya çıkmıştır. Eserleri sadece sergilemek yetmemiş, halkın ilgisini çekecek şekilde, değişik ve eğitici sunma yolları aranmıştır. Böylece koruma, depolama, sergileme ve belgeleme gibi işler uzmanlık gerektiren alanlar durumuna gelmiştir. Sürekli gelişme gösteren müzeler, zamanla yeni bir işlev kazanarak, sergileme işlerini eğitim amacı ile de yapmaya başlamışlardır. Müzelerin en belirgin görevleri şunlardır:

***Toplama:** Müzelerin bünyelerinde bulunan uzman kişilerce, koleksiyonlardaki boşluğu doldurma amacıyla, önyargısız ve toplumun duygu, düşünce ve kültürel geçmişini yansıtan bir bilinçle ve sistemle yürütülen bir eylemdir. Satın alma ya da bağış yolları kullanılır. Bazen de kanuni el koymalar sonucu da eserler müzelere teslim edilir.

***Koruma:** Müzelerin görevlerinden biri de topladıkları nesne ve yapıtları korumaktır. Koruma, hem her tür doğal afet, vandalizm, yangın, hırsızlık vb. olaylara karşı, hem de sergileme ve depolama koşulları sırasında doğal ve dış etkenlerden olumsuz etkilenmelere karşı alınan önlemlerdir.

***Belgeleme:** Müze koleksiyonları ile ilgili bilgiler sadece etiket üzerinde, vitrinde yer alan bilgiler değildir. Objelerle ilgili tüm diğer ayrıntılı ve doğru bilgiler yazılı, görsel ve işitsel yöntemlerle kaydedilmelidir. Müzeler sahip oldukları koleksiyonları gelecek kuşaklara tam ve doğru bir şekilde ulaştırmak için belgeleme yapmak zorundadır.

• **Sergileme:** Müzelerin toplumu eğitebilmeleri için nitelikli bir koleksiyona sahip olmaları gerekmektedir. Ancak bu koleksiyonun kesin bir amaç doğrultusunda ve doğru planlanmış bir sergileme ile sunulması değerini artırır ve halka yararlı olur. Müzelerde yer alan sergilemeler türlerine ve özelliklerine göre en az üçe ayrılır:

1. Sürekli sergilemeler
2. Geçici özel sergilemeler
3. Gezici sergiler

• **Eğitim:** Müzeler günümüzde artık sadece obje sergilemekle yetinmemekte ve halka karşı sorumluluklarının olduğunu kabullenmektedirler. Bu bağlamda artık müzelere “eğitim amaçlı kurumlar” gözüyle bakılmakta ve eğitim, müzelerin temel işlevlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Artık müzeler bilimsel yayınlarla da birçok eserin bilime ve kamuoyuna kazandırılması gayreti göstermektedir.

Müzeye ait mekanların gerekli güvenlik tedbirler alınmak suretiyle çeşitli organizasyonlara açılması insanların müzeyle yakınlaşmasını ve iletişim kurmasını sağlar.

Müzelerde düzenlenen sergiler, film çekimleri, sanat temsilleri vb. etkinlikler, müzeye duyulan ilgiyi artırır.

Son yıllarda konusunu tarihten alan roman, dizi ve filmler, müze niteliğindeki saray, han, hamam vb. kültürel yapılara olan merakı artırmaktadır.

Elbette bu tür yapımların kurgu olduğunun seyirciye özellikle belirtilmesi, bütünün değil süzgeçten geçirilen kültürel mirasın tarihsel ve bilimsel bir gerçekliği olduğunun sıklıkla vurgulanması gerekmektedir. Müzenin kar amacı gütmeyen bir kurum olduğu gerçeği unutulmadan, gerekli tedbirler alınarak bahsi geçen etkinlikler için izin verilmesi, korumacılık anlayışına zarar vermeyeceği gibi müzelerin toplum tarafından benimsenmesine de yardımcı olacaktır.

Kültür Varlıkları açısından müzelerin güvenli binalar olmasının yanı sıra rahat gezilebilen mekanlar olması da gerekmektedir.

Teşhir salonlarında eserler, kimi zaman görkemi kimi zaman hikayesiyle ziyaretçinin ilgisini kendisine eker. Ziyaretisi yoğun müzelerde vitrinlerin önünde uzun kuyruklar oluşmakta bu durum özelikle yaşlı ve ocuk ziyaretçiler için sorun yaratmaktadır.

Ziyaretçilerin tek tek akabileceği ve rahatlıkla eserleri inceleyebilecekleri şeritlerin oluşturulması sorunun çözümüne yardımcı olabilir. Aynı zamanda sanal müzecilik uygulamalarında, müzeye ait bilgilerin yanı sıra yoğun ilgi gösterilen eserlerin sergilendiği tarihlerin ya da eserler geçici sergide bulunuyorsa nerede bulunduğunun belirtilmesi, ziyaretçi açısından faydalı bir uygulama olacaktır.

Nitekim sadece belirli eserleri görmeye gelen yerli ve yabancı turistler bulunmaktadır.

Müzenin en önemli işlevi korumaktır. Bu işlev, klasik müzecilikte olduğu kadar modern müzecilik anlayışında da birincil öneme sahiptir. Arşivlerde yer alan birçok materyalin korunması, saklanması ve depolanması başlı başına bilimsel bir konu olmuştur. Modern binalarda koleksiyonun muhafazası için mimarlar, en ideal binayı tasarlamakta serbesttir.

Doğal veya yapay ışıklandırma, iklim kontrolü gibi unsurlar binanın yapım aşamasında hesap edilebilir. Ancak, günümüzde müze olarak kullanılan çoğu bina, aslında bu amaç için kurgulanmamıştır.

Müze binaları, şehrin eski ve boş binalarının depo olarak kullanılmaları veya tarihi binaların müzeye dönüştürülmeleriyle oluşturulmakta, eserlerin ideal koşullarda muhafaza edilmesinde bir çok zorluk ve engelle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla, müzeciliğinin temel fonksiyonunu oluşturan koruma ve muhafaza, çoğunlukla teknolojinin getirdiği olanaklar yoluyla bilinçli yöneticiler ve uzmanların çabalarıyla sağlanmaktadır.

Bu çerçevede, eserlere hangi faktörlerin zarar verebileceğini anlamak ve koleksiyonların gelecek nesillere aktarılabilmesi için sağlıklı muhafaza koşullarını oluşturmak, öncelikli adım olmaktadır.

Geçmişten bugüne ülkemizde yaşayan uygarlıkların pek çok hatırasını içinde barındıran eser depolarının sağlıklılaştırılması ve bu alanda teknik önlemlerin alınması gerekmektedir. Türk coğrafyasının kültür ve tarih bakımından zengin kaynaklara sahip olması nedeniyle, her yıl çeşitli yollar vasıtasıyla müzelerimize yeni eser girişi yapılmaktadır. Bu durum doğal olarak yeni teşhir ve depo mekanlarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Müzelerimizin birçoğunun eski eser niteliğindeki tescilli yapı olması dolayısıyla mimari yapısını değiştirmek mümkün değildir.

Eserlerin daha iyi muhafaza edilip sergilenmesi için yeni müze binalarına ihtiyaç duyulduğu aşikardır.

Yeni yapılacak müze binalarının da uzun vadeli bir bakış açısıyla planlanması gerekir. Eserlerin muhafaza edildiği müze depolarında ısı, nem, havalandırma, objelerin birbirine temas etmemesi gibi kritik konulardaki hususlar önem arz etmektedir.

Koleksiyonların sonraki nesillere aktarılabilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığınca hali hazırda sürdürülen depo sağlıklılaştırma proje çalışmaları, eserlerin korunması bakımından kalıcı ve esaslı bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır.